

SZONDI GYÖRGY
Ivan Canevről

„Éjszaka, midőn a holdfényvigyázók édesen ásítanak, s rejtékutakra indulnak a kísértetek, mikor a denevér már madár, s a madarak arról álmodnak, a hajnal hogyan kel fel, te megint nem alszol: a remegésnek hogy füle legyen, sorsodul ez jutott. Büntetés ez, vagy küldetésed? ...részén csak egyre, álmatlanul, s akárha ezredévek óta, ideges érzékszerveiddel túlvilági hangokat észlelsz... A mindenség lüktetését hallgatva reméled (amíg élsz), hogy eszedbe jut a csillag-Szezám... El ne veszítsd, vigyázz, a bolygó lángot, mely ajtót éget néked az álomhoz. Névtelen ez a tűz, és tudhatatlan bársony pillanatban érkezik.”

Érkeztünk új pillanathoz, Iván. Érkeztél.

Elkullognának mellőle a kopogós szavak. Őmaga is vers. A költő. Költő a maga vállalta kereszten. Igen-nagyon kevesekről állítható ez csalhatatlanul. Az ember, sorsa, tartása, kitartása. Versműve. A Költő. Így ismerhetik hazájában: a poéta. Ivan Canev. Nem az ünnepi alkalom teszi, hogy líraian szólhatok csak róla. A vékony donga, mely erőt áraszt, a méltósággal hajlottas kimagasodás, mely gerincroppantást nem tűrt, tűnékeny mosolyban a vibráló irónia. Ahogy végtelenül hosszan alkot, vagy amidőn szelíden szólásra emelkedik. Halkan méri szavait élőszóban, lassan méri versmondatait. Mintegy pironkodva szólal, de mindig kiállón. Valakiért, valamiért. Fején ellenzős sapka, kezében virágszál a hölgynek, szemüvege élénk. Feketében jár, patyolat a költészete. A múlhatatlan cigaretta. Írásaiban ha füst gomolyg, csupán amikor „az üszökmezőből emberfőnix szárnyal fel”, vagy ha „A földmélyi világot tébolygó gnómok repesztik szét”.

Látomásos keserősége holnaphittel váltakozik. Három leány édesapja.

S akkor a hetvenes évek közepén a Nagy László nyomdokain Bulgáriába érkező három „kilencek”: Kiss Benedek, Rózsa Endre, Utassy József... S aztán egyre inkább tanulni oda már csak: Utassy József. Magam általában ott kéznél. Barátság. Leginkább Canev és Utassy talált egymásra, nem véletlen, hogy 2000-ben Canev 33 Utassy-versátültetése külön kötetben is bolgár napvilágot látott. Nem véletlen, hogy Utassy is, mellette még Kiss Benedek mintegy ugyanennyi Canev-verset helyezett el válogatott bolgár műfordításaik kötetbe szervezett gyűjteményébe. Nem véletlen, hogy előbb már, 1985-ben az Európa Kiadó Új Pegazus sorozatában ket-tejük és Rózsa Endre tolmácsolásában 86 Canev-költeményt olvashattunk magyarul akkor, midőn a bolgár költőnek talán ha százegynéhány lehetett csak fukar termése anyanyelvén. Nem véletlen, hogy a bolgár költő műfordítói munkájában a legtöb-bet – húsz költőt vagy kétezer verssorban – nyelvünköböl

ültetett át oly aprólékos műgonddal. Állíthatom a tökéletes-ségre törekvést, tanúja voltam. Tanúja, sőt kezdeményező részese lehettem Iván Canev tusájának Pilinszky költészetével. Tíz évig tartott ez a harc, a birtokbavétel. Nehezen adta meg magát a magyar költő, oly nehezen, hogy számtalan vers máig félbeszerben áll s marad is már szerintem. Az *Apokrif* címet kapott kötet azonban megjelent, s benne 82 vers s a KZ-orató-rium közös munkánk eredményeként. Balassi Bálint más vajúdás. Három Célia-vers. Iván maga nyilatkozta frissiben: Nem gyanítottam, milyen nehéz lesz beleélnem magam a nagyszerű magyar költő, katona és lovag lelkivilágába, aki szövevényes, hősi korban élt: harcolt, verselt és szeretett. Itt az újratemetés több hónapig tartott. A bolgár poétai hagyomá-nyok nem segítettek. Poétikailag segítette az a kimunkált eszköztár, amely Bulgária legnagyobb gyermekköltőjéé. 18 kötetéből 11-et a gyerekeknek remekelt össze Ivan Canev. Kivételes könyvművek. Lefordíthatatlanok. Mint Weöres Sándor bőbitái. Erre büszke a bolgár költő. A gyermekszeregre, mely művein át kerül kapcsolatba az irodalommal, a bolgár nyelv gazdagságával, zeneiségével.

Ősszel hetvenéves lesz az örök szelíd. A bolgár csendes költők elsője. Zendül szomorún. Mit sem változott. Fejfelszegése a hajlíthatatlanság. A mai kánonzúzó, poézis-törő időben – a korábbi zengő dallás s jobbára hajbók kor alatt s után is – stílusának cifrátlan gazdagsága változatlanul – kiemeli. A férfias gyöngédség, a sistersgő meditalás, a halk dörömbölés költője. A makrancos időé. Szomorú tücsök. Bölcs mélyhegedűs – töretlenül.

A költő ellenpólusokat békít össze magában s alkotásai-ban: a felnőtt kiábrándultságát és az ártatlan gyermekiséget, a köznapok kurta poklát s a fényévszázadokkal mérhető tért, az általános üvöltést s a fűbalzsamot, a városi vágatát s a tág határ derűjét. A repedettségben is a harmóniát keresi.

Kétszög. Nem három, nem több. Közöttük otthonos. A nemlétező kétszög egyenesében. Kitérülés nem fér hozzá. Olyan kétszög azonban, mely teret zár be. Ő tudja, hogyan. Negyvenen köszöntötték – kezdeményezésünkre – versük-ke, köztük Utassy és Kiss Benedek is a hatvanéves költőt a szófiai Magyar Kulturális Intézet üvegtermében. *Dvuagalik* (*Kétszög*), ez a címe az összesen hat példányban összefűzött egyedi kiadványnak. Főhajtás a Bulgáriában is meghasonlott íróársadalom minden táborából. Szeretik, elismerik, tiszte-lik, mesterüknek tekintik mennyien. Szerkesztőként sokakat röptetett. Legenda övezi. Mint Kormos Istvánt nálunk.

Ivan Canev – szellemisége európai, költőnek immár klasz-szikus, vitézségről formát erkölcsi tartása ad, helytállása a bol-gár vártán – kardra érett. Legyen hozzá ereje, bárha forgatná még e hozzá méltán és méltón került fegyvert: megerősödv-e Budapestről szavai szabályját vonná ki ezután ő, aki „emberek s dúvadak között fegyvertelen lény” volt harminc esztendeje. Kopott kis asztalán megannyi befejezésre váró kötet.